

si2021.eu

Slovensko predsedovanje Svetu Evropske Unije

The Slovenian Presidency of the Council of the European Union

Vse avtorske pravice so pridržane.

Te predstavitve ni dovoljeno spreminjati, razmnoževati ali razpošiljati v kakršnikoli obliki brez predhodnega pisnega dovoljenja avtorja.

All rights reserved.

This presentation may not be changed, reproduced or distributed in any form without the prior written permission of the author.

(Zlo)raba psihoaktivnih snovi na delovnem mestu

Prof.dr. Aleksandra Kanjuo Mrčela

Fakulteta za družbene vede Univerze v Ljubljani

1. Družbeno-ekonomski kontekst
2. Kdo in s kakšnim namenom posega po psihoaktivnih snoveh na delovnem mestu?
3. Posledice
4. Stanje v Sloveniji
5. Obeti

Preseganje človeškosti/čnosti na delovnih mestih?

Zaradi vedno daljših delovnikov, vse več nalog, hitrega delovnega tempa, projektne delo, utrujenosti, pomanjkanja spanja, in drugih problemov - **popolnoma zdravi posamezniki vedno bolj posegajo po zdravilih in drogah** za krepitev kognitivnih sposobnosti, povečanje energije in fizičnih zmognosti, lajšanje stresa.

- Presegamo sami sebe? Tekmujemo z “idealnimi delavci”?

pixtastock.com - 53638423

Zakaj?

spremembe na koncu 20. in začetku 21. stoletja

brezposlenost in **podzaposlenost** - **politična ekonomija negotovosti** (U. Beck)

Pred in po gospodarski krizi leta 2008 – naraščanje začasnih zaposlitev in drugih **nestandardnih oblik dela**: agencijsko delo, delo po avtorski in podjemni pogodbi, samostojni podjetniki, študentsko delo, pripravništva in volonterstva, javna dela in delo na črno (ILO, 2015 in 2019)

PREKARIZACIJA – (nestandardnega in „standardnega“ dela) - obseg in kakovost dela, socialna varnost, finančne, socialne in psihološke posledice.

Novi odzivi na zaostrene delovne razmere

- **Kaj?** vse več zaposlenih z namenom **izboljšanja kognitivnih sposobnosti** (pozornosti, koncentracije, pomnjenja, budnosti in dr.) in delovne učinkovitosti **(zlo)rabljajo zdravila in droge.**
- **Kdo?** posebej v dejavnostih in poklicih, ki so **ustvarjalni, z znanjem in novimi tehnologijami** povezani in zahtevajo zbranost, budnost in dolgotrajen **kognitiven in fizičen napor** (npr. znanstveniki, raziskovalci, podjetniki, vojaki, piloti, vozniki, računalniški programerji, zdravstveni delavci);

Pomen okolja, ne osebnosti

- **narava dela**, ki je značilna posebej za panoge, v katerih je **veliko dela s strankami** (npr. gostinjstvo, kjer se naporno fizično delo opravlja dolge ure in pozno v noč, pri delu pa je potrebno nenehno izkazovati prijaznost in ustrežljivost do strank);
- Poleg želje po večji produktivnosti, učinkovitosti in koncentraciji - **dostopnost** alkohola ali drugih substanc na delovnem mestu;
- **nestabilno in napeto** delovno okolje, veliko **stresa in pritiskov**; **sankcije v primeru napak** (kjer je velika **odgovornost** na zaposlenih); nizka **varnost zaposlitve** in visoka **nadomestljivost**), delo na robu zmogljivosti;

Nekateri učinki in posledice

- farmakološko spodbujena **prekomerna samozavest** - posamezniki in posameznice niso sposobni ustrezno oceniti tveganja v delovnem okolju;
- zdravila povzročajo začasno povečano učinkovitosti, ampak njihova zloraba na dolgi rok vodi v **izgorelost**;
- s tekmovalnostjo spodbujeno stimuliranje **osebne uspešnosti** je v nasprotju z logiko in naravo timskega dela, ki je danes še bolj kot prej nujno za uspešno delo;
- zloraba zdravil za krepitev kognitivnih sposobnosti povzroča ustvarjanje **odvisnosti**;
- številne hude posledice v delovnih okoljih, kot so na primer povečano število nesreč in poškodb ter druge zdravstvene težave, izostajanje od dela, neprimerno obnašanje, nižanje kvaliteta dela in storitev, dodatne finančne in druge obremenitev tako za **zaposlene, delodajalce, kot za celotno družbo** (EU, 2017 in Kaminski, 2019);
- še **vrsta neznanih in neraziskanih dolgoročnih učinkov** zlorabe zdravil in drog.

Covid-19 pogloblja problem

- **pred epidemijo** COVID-19 so se delavke in delavci soočali s precejšnjimi izzivi na delovnih mestih, epidemija pa je njihove težave še poglobila;
- **nujno potrebne službe so nadaljevale z delom** - velike obremenitve za zaposlene (med najbolj obremenjenimi delavci v času epidemije so zagotovo zdravstveni in skrbstveni delavci);
- **manj nujna dela** so se bolj ali manj uspešno opravljala **od doma (blišč in beda IKT podprtega dela!)**;
- **nekatera dela ustavljena** (delavci poslani na čakanje oziroma so ostali brez dela).

V Sloveniji

Spletna anketa med študenti Univerze v Ljubljani (445 dodiplomskih študentov_k) o rabi farmacevtskih učinkovin na recept za namene krepite kognitivnih sposobnosti je pokazala, da jih je **6,1 % že uporabilo** omenjene učinkovine za namene krepite kognicije (Pustovrh, 2015).

Anketa med 376 zaposlenimi v Sloveniji (Meglen, 2020)

- potrjuje izsledke dosedanjih o **vplivu neugodnih delovnih razmer ne povečano uporabo različnih psihoaktivnih substanc** na delovnem mestu;
- Od 376 anketiranih jih je 112 vsaj enkrat pilo **alkohol** na delovnem mestu, 67 jih je že kadilo **konopljo**, 45 anketiranih je potrdilo uporabo **kokaina**, 24 pa jih je že na delovnem mestu uporabilo **amfetamine**.
- **Glavni razlogi** za uporabo: substance pomagajo, da lahko **1) dlje opravljajo** svoje delo in da ostanejo na delovnem mestu **2) budni in 3) fokusirani, 4) to počnejo iz navade**

- uporaba psihoaktivnih substanc na delovnem mestu je najbolj razširjena **v gostinstvu** : alkohol je na delovnem mestu vsaj enkrat konzumiralo 12 od 20 anketiranih v gostinstvu. Delavci v tej panogi poročajo tudi o porabi drugih (prepovedanih) substanc na delovnem mestu, predvsem konoplje (10 od 20ih anketiranih), kokaina (6 od 20ih anketiranih) in amfetaminov (10 od 20ih anketiranih);
- Druga izpostavljena skupina je **računalništvo**, kjer je od 29ih anketiranih, 11 potrdilo uporabo alkohola na delovnem mestu, 5 pa uporabo konoplje;
- Med **fizičnimi delavci** je od 43 anketiranih, 14 že uporabljalo kokain na delovnem mestu, 15 pa konopljo;
- Ugotovljena je pozitivna **korelacija med uporabo depresorjev in stimulansov ter (zelo) stresnim okoljem**;
- Opazna je **večja uporaba pri tistih, ki se na delovnem mestu počutijo (zelo) obremenjeni**;
- Anketa pa **ni potrdila**, da tekmovalno delovno okolje, slabi odnosi na delovnem mestu in negotovost delovnega mesta vplivajo na uporabo substanc na delovnem mestu.

Ne bo bolje!

- »klasična« tveganja kljub obstoju znanja **še nepresežena**;
- vse več tveganj povezanimi z **novimi tehnologijami, novimi načini dela in življenja**, demografskimi izzivi;
- za mnoga od teh tveganj **nimamo še jasne strategije ukrepanja** – tako preventivnega kot kurativnega in **se ne zavedamo** vseh razsežnosti in morebitnih **posledic** teh tveganj;
- **eksplorativna raziskava** o uporabi psihoaktivnih substanc na delovnih mestih v Sloveniji je ponudila vpogled v problematiko; nujna je nadaljnja, **temeljitejša in celostna analiza**, ki bi bila lahko podlaga za inovativne in na **novem znanju utemeljenie odgovore na ugotovljene izzive**;
- Gre za **organizacijski in družbeni problem, ne osebni problem!**

HVALA
THANK YOU